

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2011, Volume: 6, Number: 1, Article Number: 1C0281

EDUCATION SCIENCES

Received: October 2010

Accepted: January 2011

Series : 1C

ISSN : 1308-7274

© 2010 www.newwsa.com

Orhan Kumral

A. Seda Saracaloğlu

Pamukkale University

okumral@pamukkale.edu.tr

Denizli-Turkey

**EĞİTSEL ELEŞTİRİ MODELİ İLE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ
PROGRAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, meslek bilgisi dersleri boyutunda, Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğretim programının işleniş sürecinde ortaya çıkan sorunlarını öğrenci, öğretim elemanı ve araştırmacının deneyimlerinden yararlanarak ortaya çıkarmaktır. Eldeki araştırma, durum çalışması ile desenlenmiş nitel bir çalışmadır. Araştırmada Eisner'in "Eğitsel Eleştiri Modeli" kullanılmıştır ve bulgular, modelde yer alan "Betimleme", "Yorumlama", "Değerlendirme" ve "Temalaştırma" boyutları temele alınarak sunulmuştur. Araştırmanın çalışma alanını, Batı Anadolu'da bulunan bir üniversitenin, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, bu bölümde öğrenim gören öğrenciler ile bu bölümün öğretim programının meslek bilgisi boyutunda ders veren öğretim elemanları oluşturmuştur. Araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenliği bölümünden elde edilen veriler sonucunda bir takım üst yapılarla ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmenliği, Öğretim Programı,
Program Değerlendirme, Eğitsel Eleştiri Modeli,
Durum Çalışması

**AN EVALUATION OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHER'S TEACHING PROFESSION COURSES
PROGRAMME VIA EDUCATIONAL CRITICISM MODEL**

ABSTRACT

The aim of this study is to clarify, on the basis of pedagogical domain courses, how much primary school teaching program serves this aim by taking the experience of students, teaching staff and the researcher into consideration in a compatible way with the "Education Criticism Model". This is a qualitative case study. In evaluation of the program considering the data obtained by the study, Eisner's "Educational Criticism Model" was taken into account and the findings are presented on the basis of "Description", "Interpretation", "Evaluation" and "Thematics". The population of the study was comprised of prospective elementary (1-5) school teachers, the students, and the instructors at the primary school teaching department of the education faculty of a university located in Western Anatolia, Turkey. The themes appearing as the result of the data obtained from the primary school teaching department included the followings: The program (curricula) of pedagogical domain courses contain structural problems while there is considerable resistance of the students and the teaching staff.

Keywords: Primary School Teacher, Education Program,
Program Evaluation, Educational Criticism Model,
Case Study

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Günümüzde bilgiye kolay erişebilen, onu kullanıp üretimine katkı sağlayabilen, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilme gücü ile iletişim ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olan, araştıran, sorgulayan, yaratıcı, evrensel değerleri özümsemiş, kendisini sürekli geliştiren, bağımsız düşünebilen, üretken, yapıcı ve demokratik değerler ile bütünleşmiş bireylere gereksinim duyulmaktadır (Saracaloğlu ve Kaşlı, 2001). Söz konusu bireylerin yetiştirilmesinde ise, öğretmenlere ve öğretmen yetiştiren kurumlara büyük sorumluluklar düşmektedir (Saracaloğlu ve Kumral, 2007). Bir anlamda nitelikli öğretmenin yetiştirilmesi gerekmektedir.

Nitelikli öğretmen kavramına bakıldığında, öğretmene yönelik çeşitli özellikler ön plana çıkmakla birlikte bunları birkaç maddede toplamak mümkündür. Örneğin yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen bir anlamda bilgiyi inşa eden, öğrenmekte olan kimselerin fikrini önemseyen ve öğrencileri kendi tecrübeleriyle öğrenen bireyler olarak gören ve onlara öğrenme fırsatları tanıyan (Chana, Tanb ve Khoo, 2007); araştırmacı ve yansıtıcı deneyimler elde etmeye çalışan (OECD, 2005); esnek, dinamik, yenilikçi, yaratıcı, sorgulayıcı, başkalarının görüşlerini dikkate alan, yeteneklerine güvenen, sınıftaki olaylara karşı hassas, sosyal bağlamı geniş olmasının yanında yansıtıcı öğretmen öğrenci, program ve öğretim ilişkisini kurabilen, bunu diğer öğretmenlerle paylaşan, işbirlikli çalışan, öğretme ve öğrenmeye yönelik ileri görüş sahibi olan ve aktif öğrenmeye teşvik eden (UNESCO, 1996) öğretmen özelliklerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Brophy ve Good'a göre (1986: 329) nitelikli öğretmen:

- Olumlu kişilik özelliklerine sahip olmalıdır,
- Öğretim yöntemlerini etkili kullanmalıdır,
- İyi bir sınıf ortamı oluşturmmalıdır,
- Alanında yeterli olmalıdır,
- Doğru kararlar alabilmelidir.

Reed ve Bergeman'a göre (1992) öğrencilerle iyi ilişkiler kuran, sınıftaki eğitici ortamı hazırlayan ve sürdüren, etkili kararlar alan, kararları kırıncı olmadan diğer insanlara iletebilen, daima öğrencileri ve eğitimi düşünen kişiler nitelikli öğretmenlerdir. Churukian'a göre (1993: 14) nitelikli öğretmeni ön plana çıkaran özellikler:

- Kendileri, öğrencileri, arkadaşları, ailesi ve öğreteceği konu hakkında olumlu düşüncelere sahip olması ve buna yönelik davranış sergilemesi,
- Öğretecekleri konu hakkında yorum yapabilme becerisine sahip olması, konu ile öğrencilerin ilgi ve deneyimleri arasında bağ kurması,
- Öğrenme ve insan davranışı hakkında teorik bilgiye sahip olması ve öğretmeyi insani bir süreç olarak değerlendirmesi ve son olarak
- Öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıran teknik öğretim becerilerine sahip olmasıdır.

Öğretmeni nitelikli yapan özelliklerin, öğretmen yetiştirme sürecinde kazandırılabilmesi düşünülebilir. Özellikle yurt içindeki ve yurt dışındaki nitelikli öğretmeni yetiştirmeye dönük yapılan çalışmalara ve önerilere bakıldığında, öğretmen adayının öğretimi sağlayabilme ve öğretimi değerlendirebilme becerisinin kazandırılmasına yönelik çalışmaların ve önerilerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Öğretmen adayları da uygun öğrenme ve öğretme ortamı yaratabilme becerisine yönelik bilgi ve deneyim elde etme ihtiyacı içindedirler. Örneğin Hammerness, Darling-Hammond ve Bransford (2005), öğretmen adaylarının alanlarıyla ilgili olarak, öğrencilere yönelik uygulayabilecekleri birtakım özel deneyimlere ve öğretimi uygulamalı bir şekilde gerçekleştirmekle ilgili öğrenme ihtiyaçları içinde olduklarını belirtmektedirler. Goodlad ise (1990), öğretmen yetiştirme programlarının, aday öğretmenlerin gelişimine yardım

etmeye yönelik iki ana unsuru içerdiğini söylemektedir. Ona göre burada önemli olan bu iki öğenin birbiri ile bütünleşmesidir. Bunlardan biri, bilimi öğretmeye yönelik olarak sunulan bilginin inşa edildiği üniversite temelli derslerdir. Diğeri ise nasıl öğreteceğine yönelik alanda deneyimler edinmesi anlamında alan temelli öğedir.

Yine öğretmen adaylarının yeterlik alanları ile ilgili çalışmada Lunenberg (2002), altı temel yeterlik alanını şu şekilde sıralamıştır:

- Konu yeterlikleri,
- Formasyona yönelik yeterlikler,
- Organizasyon yeterlikleri,
- İletişim yeterlikleri,
- Öğrenme ve yetiştirme yeterlikleri ve
- Özel yeterlikler (araç gereç kullanımı).

Bu yeterlik alanlarına bakıldığında da öğretmen adayında çoğunlukla meslek bilgisi ve alan bilgisinin arandığı görülmektedir.

Öğretmen, öğrenme ve öğretme süreçlerinin temel öğelerinden biridir; öğrenciyle devamlı etkileşim halinde bulunan, eğitim programını uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirmesini yapan kişidir. Öğretmenin nitelikleri bu süreçlerin niteliğini de büyük ölçüde etkilemektedir (Bircan, 2003: 46). "Nitelikli bir öğretim hizmetinin sunulabilmesi için öğretmen, öğrencilerin öğretme-öğrenme etkinliklerine yön vererek onların ön görülen bilişsel, duyuşsal ve devinişsel davranışları kazanmalarını sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle öğretmenin öğrencilerine uygun öğrenme ortamı yaratabilmesi, öğretme-öğrenme sürecinde bazı temel yeterliklere sahip olmasına bağlıdır" (Kuran, 2002: 258). Bu yeterliğin sağlanabilmesi ise aday öğretmenlerin meslek bilgileri alanında iyi bir eğitimden geçmesi ile mümkündür (Sözer, 1991).

Başka bir anlatımla bir konuyu bilmek gereklidir ancak, öğretmek için bu yeterli değildir. Bilmekle öğretmek farklı şeylerdir. Bu nedenle bugün "bilen öğretir" yaklaşımı geçerliliğini yitirmiştir (Gültekin ve Kaya, 2008). Bu bağlamda öğretmen konu alanını iyi bilse de bildiğini öğretebilmek için meslek bilgisine ihtiyaç duyar. Öğretmenler meslek bilgisini ve becerilerini öğretmen yetiştirme programlarında yer alan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinde ve uygulamalarında kazanırlar (Erden, 2005).

Öğretmenlik mesleğinin asıl işlevinin öğrenmeyi sağlamak ya da öğrenmeyi kolaylaştırmak olduğu düşünülürse, öğretmen yetiştiren fakültelerdeki bu işlevi öğretmen adayına kazandıracak olan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin uygulamadaki sürecinin öğretmen, öğretim elemanı ve uygulama süreci ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Öğretmenlik mesleğinin yürütülmesinde özellikle önemli olan meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinin ve bu sürecin öğrenciler üzerindeki etkisinin ortaya konması belki de bir zorunluluk olarak görülebilir.

Bu çalışmada, özellikle ilköğretimin ilk beş sınıfının bireysel gelişimin sağlanması ve toplumsal beklentilerin karşılanması açısından oldukça önemli olmasından dolayı, bu kurumlara öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin sınıf öğretmenliği bölümü programlarının meslek bilgisi derslerini kapsayan kısmının değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda, eldeki araştırmanın ana amacı, Batı Anadolu'da yer alan bir üniversitedeki öğretim elemanlarının ve sınıf öğretmeni adaylarının, eğitsel yaşantılarından yararlanarak meslek bilgisi dersleri boyutunda, uygulamadaki sınıf öğretmenliği programının uygulanış sürecine yönelik bir resim ortaya koymaktır. Bu ana amaç doğrultusunda yanıtları aranan sorular şunlardır:

- Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde ortaya çıkan sorunlar nelerdir.
- Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde ortaya çıkan sorunların nedenleri nelerdir?

- Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinin, sınıf öğretmeni adaylarının eğitim sürecine kattığı eğitsel değer, anlam, fayda nedir?

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Her geliştirilen programda olduğu gibi özellikle gelecek neslin eğitimini yürütecek olan öğretmen adaylarının yetiştirildiği eğitim fakültelerinin geliştirilen ve uygulamaya konan programlarının da uygulamada değerlendirilmesi, amaca hizmet edip etmediğinin tespit edilmesi, işlemeyen veya aksayan taraflarının bulunup çözüm önerilerinin sunulması, sistemin yürümesi açısından oldukça önemlidir. Araştırma sorularının yanıtlanması, uygulamaya konulan sınıf öğretmenliği öğretim programının meslek bilgisi dersleri boyutunun, uygulama alanındaki izlenimler, görüşler, incelemeler ve deneyimler yoluyla gerçek anlamda amaçlarına ne kadar ulaşabildiğinin görülmesine ve bu yoldaki engellere ilişkin gerçekçi bulguların ortaya çıkarılmasına yardımcı olabilecektir.

Eisner'in da belirttiği gibi (1998); program değerlendirme, sadece erişti düzeyindeki değişmelerin saptanmasıyla programın değerinin ortaya çıkarıldığı dar bir süreç olmaktan çok, programı uygulayanların ve program doğrultusunda eğitim alan öğrencilerin algılarının saptanmasıyla amaca daha çok hizmet edecek; onların önerilerinin alınması, program geliştirmeyi ve değerlendirmeyi daha etkili kılacaktır. Bu yüzden eldeki çalışmanın, programdan doğrudan etkilenen öğrencilerin ve öğretim elemanlarının görüş ve deneyimlerinden yola çıkarak programın meslek bilgisi boyutunu daha gerçekçi olarak değerlendiren sonuçlara ulaşacağı umulmaktadır.

Yapılan program değerlendirme çalışmalarının hemen hemen tamamına yakını ilköğretim ve ortaöğretim programlarının değerlendirilmesine yöneliktir. Ancak ilköğretime ve ortaöğretime öğretmen yetiştiren kurumların eğitim programlarının değerlendirilmesi boyutu, çoğu zaman eksik bırakılmıştır. Yapılacak olan bu çalışma ile önemli bir eksikliğin giderileceği düşünülmektedir.

Öğretmen yetiştirme konusunda 1997 yılında gerçekleştirilen yeniden yapılanmanın ardından geçen sekiz yılı aşkın bir uygulamadan sonra, programların güncellenmesine gidilmiştir. Ancak ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarının programlarına yönelik geliştirme çabalarındaki geniş katılımlı işbirliğinin, eğitim fakültesi programlarının geliştirilmesinde görülmediği düşünülmektedir. Bunda en büyük etkenlerden birinin, eğitim fakültesi programlarının değerlendirilmesine yönelik akademik çalışmaların azlığı ve dolayısı ile araştırma temelli bilgiden yoksun olunması gösterilebilir. Eldeki araştırmanın bu anlamda da sürece bir katkı getireceği söylenebilir.

3. NİTEL YÖNTEM (QUALITATIVE METHOD)

Bu araştırma, durum çalışması (case study) ile desenlenmiş (Patton, 1990; Bogdan ve Biklen, 1998; Merriam, 1998; Yin, 2003; Yıldırım ve Şimşek, 2008; Flick, 2009) nitel bir çalışmadır. Durum çalışması içinde, programın uygulanış sürecinden yola çıkılarak öğretim programının meslek bilgisi boyutunun değerlendirmesi yapılacağından, "tek durum deseni" kullanılmıştır. Bu süreci anlamaya yönelik olarak yaşantı ve deneyimlere sahip olan ve analiz edilmesi gereken öğretmen aday öğrencilerin duygu ve deneyimleri, öğretim elemanlarının deneyimleri ve eleştiricinin deneyimleri olmak üzere birden fazla birim olduğu için de tek durum deseni içinde yer alan "iç içe geçmiş tek durum deseni" (embedded-multiple units of analysis) kullanılmıştır (Yin, 2003: 39).

Durum çalışması ile desenlenen bu çalışmada elde edilen verilerle program değerlendirilirken, bir program değerlendirme modeli olan Eisner'in "Eğitsel Eleştiri Modeli" temele alınmıştır. Araştırmanın sorularına yanıt bulmaya yönelik çalışmalarda Eisner'in Eğitsel Eleştiri Modeli'nden yararlanılmış ve bulgular, modelde yer alan "betimleme", "yorumlama",

"değerlendirme" ve "temalaştırma" (Eisner, 1998) boyutları temele alınarak sunulmuştur.

Araştırmancının çalışma alanını, Batı Anadolu'da bulunan bir üniversitenin, Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümü, bu bölümde öğrenim gören öğrenciler (n=30) ile bu bölümün öğretim programının meslek bilgisi boyutunda ders veren öğretim elemanları (n=4) oluşturmuştur. Çalışmada, "amaçlı örnekleme" (Patton, 1990: 169) yöntemlerinden "tipik durum örnekleme" kullanılmıştır.

Eldeki araştırmada veriler, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinden, öğretim elemanları ile yapılan bireysel görüşmelerden elde edilen verilerden ve araştırmacı deneyimlerinden elde edilmiştir. Katılımcı öğretmen aday öğrenciler için düzenlenen yarı yapılandırılmış görüşme formu ile katılımcı öğretim elemanları için düzenlenen yarı yapılandırılmış görüşme formu, bu araştırmada kullanılan veri toplama araçlarıdır. Elde edilen veriler üzerinde, içerik analizi yapılmıştır. Bunun için başta, araştırmancının amacına yönelik olarak bir çerçeve çizilmiştir. Daha sonra ise bu çerçeve, verilerle doldurulmaya çalışılmıştır. Bu yolla veriler genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama ile çözümlenmiştir. Veriler bir taraftan daha önceden belirlenen ve araştırmancının sorularını yanıtlayabilecek nitelikte olan kavramlar etrafında toplanıp çözümlenirken, bir taraftan da satır satır okuma tekniği ile yeni kodlar oluşturulmuştur. İçerik analizinde özellikle duygusal süreçler daha derin bir analize tutularak bir takım kavramlar keşfedilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte tümevarımcı bir tavır ile kodlamalar yapılmış, oluşturulan kodlardan bir kodlama listesi elde edilmiştir. Bu kodlama listesi ile tekrarlı kodların bulunduğu anlamlı bütünlere dönülerek kodların ilişkilendirilmesi yoluna (tematik kodlama) gidilmiştir. Kodlama, araştırmacı tarafından verilerden çıkarılan kavramlara göre el ile yapılmıştır. Ortaya çıkan temalar yoluyla, Eisner modelinin dört aşamasından üçü (Betimleme, Yorumlama ve Değerlendirme) kullanılmış ve araştırmancının bulgular kısmı oluşturulmuştur. Eisner modelinin son basamağı olan Temalar ise araştırmancının son bölümünde yer almıştır.

Eldeki araştırmancının geçerliliğini sağlamak ve arttırmak için Modus Operandi yaklaşımı, Kanıt ve Olumsuz Durumların Aranması yaklaşımı, Katılımcı Kontrolü yaklaşımı (Member checks) (Maxwell, 1996; Eisner, 1998; Merriam, 1998) kullanılmıştır. Çalışma, tamamen gönüllü katılımcılar ile, onların belirledikleri zamanlarda gerçekleştirilmiş, izinlerine başvurularak ses kayıtları alınmıştır. Bu kayıtlar, hemen sonrasında yazıya geçirilerek çözümlenmiş böylece veri kayıpları önlenmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM (FINDINGS AND COMMENTS)

• Betimleme:

Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde, derslerin hedefine ulaşmasını etkileyen üç ana boyutun olduğu görülmüştür. Bunlar: (1) Öğrenci boyutu. (2) Öğretim elemanı boyutu. (3) Derslerin içeriği boyutu. Öğrenci boyutuna bakıldığında, öğretmen aday öğrencilerin aldıkları meslek bilgisi derslerine yönelik çalışma alışkanlıklarının, eğitim sürecinden beklentilerinin, kaygılarının ve sürece yönelik tepkilerinin, sınıf öğretmenliği programında yer alan meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde etkili olduğu görülmüştür. Öğretim Elemanı boyutu ise, meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde, dersin başarısını etkileyen önemli bir boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu boyutta öğretim elemanının öğrenciye ve derse -içeriğe- yönelik tutumları, bu tutumu etkilediği düşünülen ders yükü, meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecini etki eden öğretim elemanı boyutunu oluşturduğu görülmüştür. Son olarak içerik boyutu, meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde, dersin başarısını etkileyen önemli bir diğer boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu boyutta içeriğin yeri ve süresinin, kuram ve uygulama dengesinin ve son olarak da yapısal

şeklinin, meslek bilgisi derslerinin öğretimi sürecine etkisi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu boyutları Tablo 1’de görmek mümkündür.

Tablo 1. Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecine etki eden boyutlar
(Table 1. Dimensions affecting the instructions process of teaching
profession courses)

Öğrenci Boyutu	Öğretim Elemanı Boyutu	İçerik Boyutu
Çalışma Alışkanlıkları	Derse veya İçeriğe Karşı Tutum	İçeriğin Yeri ve Süresi
Beklentiler - Yönlendirme beklentisi - Uygulama beklentisi - Dönüt beklentisi - Model beklentisi	Öğrenciye Karşı Tutum	İçeriğin Yapısı
KPSS Kaygısı	Ders Yükü	Kuram ve Uygulama Dengesi

• Yorumlama

Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde bu derslerin hedefe ulaşmasında etkili olan öğrenci boyutunda, öğrencilerin çalışma alışkanlıklarının önemli olduğu görülmüştür. Öğrencilerin daha çok öğretim elemanından hazır bilgi beklentisi içinde oldukları, sınavda ezbere bilgilerin sorulmasını istedikleri ve daha çok dersi geçmeye yönelik bir çaba içinde oldukları ortaya çıkmıştır. Sözü edilen bu durum meslek bilgisi derslerinin birçoğunu, "şekilcilik"e uğratmaktadır. Meslek bilgisi dersleri, sadece fakülteyi bitirmek için geçilmesi gereken dersler olarak görülmektedir. Bu durumun meslek bilgisi derslerini amacından uzaklaştırdığı ve onları şekilciliğe kaydırıldığı düşünülebilir.

Öğretmen adayları öğrencilerin çalışma alışkanlıkları, meslek bilgisi derslerinin öğretimi sürecinde "öğrenci direnci"nin oluşmasına da neden olmaktadır. Eldeki araştırma bulguları, öğretim sürecinde, öğrencilerle etkili iletişim kurabilen, derse yönelik dönütler verebilen, öğretim sürecine gerek uygulamalarla gerekse örnek olay ve tartışmalarla öğrenciyi derse katabilen, meslek bilgisi derslerinin meslek açısından önemini kavratan ve mesleğe yönelik öğrencilerde bilinç oluşturmaya çalışan öğretim elemanlarının, öğrencilerin dirençlerinin kırılmasında başarılı olduklarını göstermektedir.

Bu süreçte öğrencilerin meslek bilgisi derslerinin içeriğine ve işleniş sürecine yönelik beklentilerinin de etkili olduğu görülmüştür. Öğrenciler, dersin amacını bilmeden meslek bilgisi derslerini aldıklarını, sürecin kendilerini mesleğe yönelik motive etmekten uzak olduğunu ifade etmişlerdir. Benzer şekilde meslek bilgisi derslerine giren öğretim elemanlarının sürece yönelik kendilerine yeterince dönüt vermedikleri, mesleğe yönelik bir rol modeli olamadıkları, yöntem çeşitliliğini sağlamaktan uzak oldukları, uygulama sürecini ve ihtiyacını görmezlikten geldiklerini; tüm bunların ise meslek bilgisi derslerinin amacına ulaşmasını engellediği, eldeki araştırma verilerince ortaya konmaktadır.

Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecini öğrenci açısından etkileyen diğer bir durumunun ise KPSS olduğu görülmüştür. Öğrenciler meslek bilgisi derslerini mesleğe hazırlanmak için mi yoksa KPSS'ye hazırlanmak için mi öğrenmeleri konusunda tereddütler yaşamaktadırlar. Çünkü bazı katılımcılar fakültede öğrendikleri konulardan soru sorulmadığını düşünmektedirler. Bu durum meslek bilgisinin öğrenilme sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde bu derslerin hedefe ulaşmasında etkili olan öğretim elemanı boyutunda, meslek bilgisi dersi veren öğretim elemanının derse ve öğrenciye karşı tutumunun oldukça etkili olduğu araştırma verilerden ortaya çıkmıştır. Örneğin Ölçme ve Değerlendirme, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Psikolojisi gibi

derslerin içerikleri, bu dersi veren öğretim elemanları tarafından eksik olarak verildiği ifade edilmiştir. Bu durum sözü edilen meslek bilgisi derslerinin hedefine ulaşmasını diğer bir anlatımla öğretmen adayı öğrencilerin mesleğe istenen şekilde hazırlanmalarını engellemektedir. Meslek bilgisi dersi veren bazı öğretim elemanlarının öğrencilere karşı takındıkları olumsuz tavırlar da dile getirilmiştir. "Derse katılmaktan korkmak", "çekinmek", "saklanmak" gibi öğrenci ifadeleri, meslek bilgisi dersini veren öğretim elemanının dersin başarıya ulaşmasındaki etkisini göstermektedir. Derse veya içeriğe yönelik olumsuz tutumlar içinde olan öğretim elemanı, öğrenci direncini kırmaya çalışmamakta, tam tersine ders sürecinde bu dirence karşı olumsuz tutumlar takınmakta ve öğrenci direncini güçlendirmektedir. Bu durum öğrencilerin dersten iyice uzaklaşmalarına neden olmakta, sadece dersi geçmek amaç haline gelmektedir. Bu da, dersin konulma amacından uzaklaşmakta, süreci şekilciliğe itmektedir. Araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenliği bölümünde, uygulamadaki öğretim programının meslek bilgisi dersleri boyutunun bu haliyle, amacını gerçekleştirmekten uzak olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ders içeriklerinin belirlenmesi çalışmalarında öğretim elemanlarının sürecin dışında tutulması, derse yönelik tutumda belirleyici etkisi olduğu katılımcı öğretim elemanınca ifade edilmiştir.

Bu etkide öğretim elemanının ders yükünün de belirleyici bir etken olduğu görülmektedir. Ücret yetersizliği gibi maddi kaygılar nedeni ile sayıca çok ve tür olarak çeşitli dersler alan öğretim elemanı, sıkışmışlık içinde derslerini istediği şekilde yürütememekte, gerekli dönütleri öğrencilerine sağlayamamakta ve içeriği programda olduğu şekli ile kazandıramamaktadır. Bu durum özellikle Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması I ve II derslerinde daha fazla hissedilmektedir. Edinilen bilgilerin becerilere dönüştürülmesi açısından oldukça önemli olan bu derslerin sözü edilen nedenlerle öğretim elemanlarınca benimsenmediği görülmektedir.

Öğretim elemanının derse ve öğrenciye yönelik tutumu, meslek bilgisi derslerinin öğretimi sürecinde, "öğretim elemanı direnci"ni oluşturduğu düşünülebilir. Bu direnci oluşturan en büyük iki nedenden biri, içeriğin öğretim elemanı katılımının dışında oluşturulmasıdır. Diğeri ise maddi kaygılar nedeniyle çok ders alma durumudur. İkinci neden, alanı ile ilgili olmayan derslere girme zorunluluğuna, çok daha fazla öğrenci ile uğraşması sebebiyle yeterli dönüt verememesine neden olmaktadır. Öğretim elemanı direncinin, öğrencilerin dirençlerini pekiştirdiği; meslek bilgisi derslerini şekilciliğe (böyle bir ders var, mezun olmak için geçmek gerekir, o zaman bir şekilde geçelim) sürüklediği ve eğitim sürecinin sonunda, öğrencilerde mesleğe yönelik özgüven eksikliğine neden olduğu düşünülebilir.

Meslek bilgisi derslerinin işleniş sürecinde etkili olan içerik boyutunda meslek bilgisi derslerinin yerlerinin ve sürelerinin etkili olduğu görülmüştür. Örneğin Eğitim Psikolojisi gibi hedef kitlenin gelişimini ve öğrenme sürecini tanıtan ve bu yönüyle sınıf öğretmeni adayları için oldukça önemli olan bir dersin birinci sınıfa konması, dersin öneminin anlaşılmasını etkilemektedir. Öğretim İlke ve Yöntemleri gibi diğer önemli bir dersin süre olarak yetersizliği, bu dersin hedefine ulaşmasını engellemektedir. Okul Deneyimi dersinin süreç olarak çok uzakta olan 3. sınıfın 2. dönemine alınması, bu dersten önce gösterilen Sınıf Yönetimi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Eğitim Psikolojisi, Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı gibi derslerde öğrenilenlerin havada kalmasına neden olmaktadır. Çünkü bu derslerde anlatılan "okul", "öğrenci", "sınıf" kavramları havada kalmakta, öğretmen adayları öğrendikleri bilgileri bu kavramlarla bağdaştıramamaktadırlar.

Süreçteki diğer bir sıkıntının nedeni, içeriğin yapısı ile ilgilidir. Örneğin Eğitim Psikolojisi dersinin Genel Psikoloji, Gelişim Psikolojisi ve Öğrenme Psikolojisi olmak üzere üç ayrı dersin birleşimi olarak ortaya

konması, bu dersin öğretilmesini olanaksız hale getirmektedir. Daha önceki programda Eğitimde Program Geliştirme, Öğretim İlke ve Yöntemleri ve Ölçme ve Değerlendirme derslerinin birleştirilmesi ile içine düşülen hata bu kez Eğitim Psikolojisi ile tekrarlanmıştır. İçerik yapısı sorunlu olan diğer bir ders Eğitim Bilimine Giriş dersidir. Öğretmen adayları öğrencilerin bu dersten en büyük beklentilerinin mesleği tanıtmak ve sevdirmek olduğu ancak bu dersin içeriğinin bu beklentiye karşılayamadığı görülmüştür. Rehberlik, Özel Eğitim ile Türk Eğitim Sistemi ve Okul Yönetimi derslerinin içerik yapıları da bu derslerin amaçlarına ulaşmalarını engellemektedir. Bu derslerin içeriklerinde yer alan ve öğretmen adayının sınıf öğretmeni olduğunda işine yaramayacağını inandığı konuların ağırlıkta olması, örneğin Özel Eğitim dersinde özel eğitim ihtiyacı olan bir bireye nasıl eğitim verebileceği bilgi ve becerisini öğrenememesi, öğrenci gözünde bu derslerin önemsiz hale gelmesine neden olmaktadır.

Sözü edilen dersler ile birlikte Sınıf Yönetimi, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Ölçme ve Değerlendirme gibi derslerin uygulama kredilerinden yoksun olmaları, öğretim elemanlarının bu derslerde yöntem çeşitliliğine gitme zorunluluklarını ortadan kaldırmaktadır. Derslerde, sadece konular aktarılmakta, bu konuların değişik ortamlarda, şartlarda ve zamanlarda nasıl kullanılacağı, ortaya çıkan problemlerin ne olacağı ve nasıl çözülebileceği konuları eksik bırakılmaktadır. Bunun için yansıtmacı bir öğretim sürecinden geçilmesi gerektiği düşünülebilir. Bir anlamda, öğretmen adayına sorun çözme becerisinin kazandırılması, öğrenilen konuların çeşitli yerlerde ve durumlarda nasıl kullanılacağını öğretilmesi gerekmektedir. Bu durum tüm meslek dersleri için geçerli bir önerme haline gelmektedir. Ancak meslek bilgisi derslerinin yalnızca teorik kredilere sahip olması, bunun önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu derslerin içerikleri ile de bir çelişki oluşturmaktadır. Örneğin Sınıf Yönetimi dersinin içeriğinde "sınıfta kurallar geliştirme ve uygulama, sınıfı fiziksel olarak düzenleme, öğrenmeye uygun bir sınıf ortamı oluşturma" ifadeleri yer almaktadır. Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinin içeriğinde, "kullanılan yöntem ve tekniklerin uygulama ile ilişkisi"nin gösterilmesi istenmektedir. Ölçme ve değerlendirme dersinin içeriğinde, "alanı ile ilgili ölçme aracı geliştirme, öğrenme çıktılarına değerlendirme ve not verme" konuları yer almaktadır. Ancak bununla birlikte tüm bu dersler, teorik kredilerden oluşmaktadır. Teorik bir ders ile içerikte belirlenen deneyimlerin nasıl kazandırılacağı bir soru işaretidir.

Bununla birlikte katılımcı öğrenciler ve öğretim elemanları, Öğretmenlik Uygulaması dersinin ilk dönemde de yer alarak sayısının ikiye çıkarılmasını oldukça yararlı bulmaktadırlar. Özellikle ilk dönem okuma yazma öğretimine yönelik deneyim elde edilmesinde Öğretmenlik Uygulaması I dersinin mesleğe hazırlayıcı bir etkisinin olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı dersinin içerik yapısı ve program içindeki yeri ve süresi de oldukça başarılı bulunmaktadır.

• Değerlendirme

Meslek bilgisi derslerinin hedefine ulaşabilmesi, diğer bir anlatımla uygun öğrenme ve öğretme ortamları yaratabilecek nitelikli öğretmeni yetiştirebilmesi için yapı ve uygulanış süreci olarak öğretmen yetiştirme sürecine bir değer katabilmesi gerekir. Öğretim Teknolojileri ve Materyal tasarımı ile Öğretmenlik Uygulaması I ve II derslerinin haricinde, meslek bilgisi derslerinin programı yapı olarak değerlendirildiğinde, hem derslerin içerik yapısı hem program içindeki yerleri ve hem de bu derslerin öğretim süreleri bazında sorunlar olduğu görülmektedir.

Eldeki araştırma bulguları, programın içeriğinin yapısının yanında, bu içeriğin öğretim elemanı tarafından ele alınış şeklinin de önemli olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin aynı derse giren fakat iki farklı öğretim elemanından dersi alan katılımcı öğrencilerin, bu derslerden yararlanma durumu ve derse bakışları, öğretim elemanına göre değişiklik

göstermiştir. Programın öğretim elemanı tarafından uygulamalı ve sorun çözmeye dönük işlenmesi halinde, meslek bilgisi dersinin değerinin arttığı görülmektedir. Daha önceki araştırmaların bulgularından olan meslek bilgisi derslerinde uygulamalı çalışmalara yer verilmediği ya da öğrenciyi ders sürecine sokan bir yöntem çeşitliliğine gidilmediğine yönelik bulgular (Akpınar ve Özer, 2004; Doğan, 2005; Yavuzer, Dikici, Çalışkan ve Aytekin, 2006; Yanpar-Yelken, Çelikkaleli ve Çapri, 2007; Ekici, 2008; Arda, 2009; Şahin-Taşkın ve Hacıömeroğlu, 2010) ile eldeki araştırma bulguları örtüşmektedir.

Ayrıca, mesleğe yönelik bilgi ve deneyim elde edilmesi için oldukça uygun öğrenme ortamları yaratabileceği düşünülen Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması I ve II dersleri amacına ulaşmamaktadır. Öğretim elemanlarının bu derse yönelik tutumları, okul-fakülte işbirliğinin sağlanamaması, okullardaki öğretmenlerin rehberlik etme süreçlerinde yaşanan sıkıntılar bu sonuçta en önemli pay sahibi noktalar olarak görülmektedir. Benzer bulgular Kiraz (2001), Azar (2003), Şahin (2004), Gökçe ve Demirhan (2005), Özkılıç, Bilgin ve Kartal (2008), Karadüz, Eser, Şahin ve İlbay (2009) tarafından yapılan araştırmalarda da görülmektedir. Bu durum, Türkoğlu (2009: 54) tarafından da ifade edilmiştir. "Eğitim fakültelerine bağlı uygulama okulları kapatılmıştır. Uygulama çalışmalarında ciddi sorunlar vardır. Öğrenci sayısının artması ve Milli Eğitimdeki okulların öğrenci istememesi, uygulama çalışmalarında eksikliklere neden olmaktadır. Uygulama çalışmaları önemsiz kabul edilmekte, öğretim üyelerince benimsenmemektedir".

Eldeki çalışmanın bulguları ve bu bulguları destekleyen geçmiş yıllarda yapılmış olan araştırmalar, program değişse de öğretmen yetiştirme sürecinin değişmesini sağlayamadığını düşündürebilir. Türkoğlu tarafından 1988'de yapılan ve Eğitim Yüksekokulları program uygulamalarında karşılaşılan sorunları konu alan araştırmada, eğitim yüksekokullarında uygulanan programın öğretmen adaylarına yetersiz derecede meslek bilgisi verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı durumun araştırma kapsamına alınan bölümde halen devam etmesi düşündürücüdür.

Değişen şartlara hiç aldırmadan aynen tekrarlayacağımız geçmişten, farklı bir gelecek çıkmayacaktır. Bu bağlamda, eğitimde program geliştirmenin de amaçları göz önünde bulundurulacak olursa, her yeni eğitim programın, eğitim sürecine yeni değerler ve gelişmeler getirmesi gerektiği düşünülebilir. Ancak araştırma bulguları, uygulamadaki programın yapısının ve uygulanma sürecinin, araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenliği bölümünde, büyük çoğunlukla eski programı tekrarladığını göstermektedir. Bu araştırmanın bulguları ile daha önceki programa yönelik yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, hem programın yapısı hem de programın uygulama sürecinde benzer problemlerle karşılaşıldığını ortaya koymaktadır. Bu durumda yenilenen programın, daha önceden var olan problemlere çözüm üretmediği, sürece olumlu katkılar getiremediği düşünülmektedir.

5. SONUÇLAR VE TEMALAR (CONCLUSIONS AND THEMES)

Araştırma kapsamına alınan sınıf öğretmenliği bölümünden elde edilen veriler sonucunda ulaşılan temalar şunlardır:

- Meslek bilgisi derslerinin programı, yapısal sorunlar içermektedir.
 - Eğitim Bilimine Giriş dersinin içeriğinin, beklentilerin aksine, öğretmenlik mesleğini tanıtmaya ve sevdirmeye dönük olmadığı düşünülmektedir.
 - Eğitim Psikolojisi dersi, temel Psikoloji, Gelişim Psikolojisi, Öğrenme Psikolojisi ve de öğretim konularını kapsamaktadır: Bu haliyle içeriğin öğrenciye kazandırılmasının olanaksız olduğu ifade edilmektedir. Eğitim Psikolojisi dersinin öğrenilememesi, başta öğretim İlke ve Yöntemleri dersi olmak üzere diğer meslek bilgisi derslerinin öğrenilmesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

- o Öğretim İlke ve Yöntemleri dersinin içeriği yeterlidir ancak ders süresi yetersizdir.
- o Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme dersinin içeriği, oldukça yararlı bulunmaktadır.
- o Okul Deneyimi dersinin üçüncü sınıfta olması, meslek bilgisi derslerinin programının amacına ulaşmasını zorlaştırmaktadır: Okul Deneyimi dersi, öğrenme ve öğretme süreci ilk elden tanıtan bir derstir. Bu dersten önce, meslek bilgisi derslerinde verilen bilgiler tam olarak anlaşılamadığı düşünülmektedir. Ayrıca Okul Deneyimi I dersinin kaldırılması, süre olarak bu dersin etkisini azaltmaktadır.
- o Öğretmenlik Uygulaması I dersinin programda yer almış olması, uygulama okullarındaki ilk dönem çalışmalarının gözlenmesine ve edinilen bilgilerin uygulanmasına fırsat verdiği ifade edilmektedir.
- o İçerik, o içeriği verecek olan öğretim elemanlarının dışında oluşturulduğu düşünülmektedir. Bu durum, içeriğin tam ve istenen şekilde öğrenciye verilmesini engellediği görülmektedir.
- o Meslek bilgisi derslerinin program içerikleri, uygulamaya dönük çalışmaları gerektirse de, program teorik kredilerden oluşmaktadır.
- Araştırma kapsamına alınan Sınıf Öğretmenliği Bölümü'nde, meslek bilgisi derslerinin programının uygulanması sürecinde sorunlar yaşanmaktadır.
 - o Meslek bilgisi dersleri, öğretim elemanları tarafından çoğunlukla düz anlatım yöntemiyle sunulmaktadır: Bu durum, meslek bilgisi derslerinin, birer ezber dersi haline gelmesindeki en büyük etkenlerden birini oluşturduğu düşünülebilir.
 - o Öğrencilerin dönüt beklentisinin karşılanamadığı ifade edilmektedir.
 - o Öğrencilerin mesleğe yönelik yönlendirme ve bilinç oluşturma beklentilerinin karşılanmadığına yönelik ortak bir görüş hâkimdir.
 - o Öğrencilerin uygulama beklentisinin karşılanamadığı ifade edilmektedir.
 - o Öğretim elemanlarının, meslek bilgisi derslerinde öğrencilerine model olamadıkları düşünülmektedir.
 - o Meslek bilgisi derslerinin birçoğu, "şekilcilik"e uğramaktadır: Meslek bilgisi dersleri, öğretim sürecindeki problemler nedeniyle, fakülteyi bitirmek için geçilmesi gereken dersler olarak görülmektedir. Bu durumun meslek bilgisi derslerini amacından uzaklaştırdığı ve onları şekilciliğe kaydıracağı düşünülebilir.
 - o Öğrenciler, bir üst sınıfa ya da derslere, daha önce aldıkları meslek bilgisi derslerinden elde etmeleri gereken bilgilerin eksikliğiyle gelmektedirler.
 - o Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması I ve II dersleri amacına uygun olarak yürütülmemektedir: Bu durum meslek bilgisi derslerinde edinilen bilgilerin kavranamamasına ve beceri haline getirilememesine yol açmaktadır. Öncelikle, uygulama okulunda rehber olarak seçilen öğretmen, bu seçimden ve gelecek olan öğretmen adaylarından habersizdir. Bunun yanında, onlara nasıl yardımcı olacağını hangi konulara dikkat etmesi gerektiğini bilmemektedir. Bu iki durumun en büyük nedenlerinden birinin fakülte okul işbirliğinin olmaması, bir diğerinin ise öğretim elemanlarının bu derse yönelik ciddi çalışmalar içine girme isteksizliklerinin olduğu düşünülebilir.

Bu anlamda, fakülte, uygulama koordinatörleri, öğretim elemanları, uygulama öğretmenleri ve öğretmen adayları arasında işbirliğinin olmadığı görülmektedir.

- o Öğrenciler gerçek ortamlarda öğretme ve sınıf yönetimi becerilerini uygulama olanağını, ayrıca performansları hakkında sürekli ve nitelikli dönüt alma fırsatını elde edemediklerini ifade etmektedirler.
 - o Öğrenci çalışmalarının, öğretmen adaylarının gelişimlerine yardımcı olacak ve onlara yararlı dönütler sağlayacak şekilde değerlendirilmediği düşünülmektedir
 - o Öğretmen adayları, meslek bilgisi derslerinin programının içeriğinde belirtilen bazı bilgi ve beceri düzeyine ulaşamadıklarını, bu durumun kendilerinde mesleğe yönelik özgüven yetersizliğine neden olduğunu ifade etmektedirler.
- Meslek bilgisi derslerinin öğretimi sürecinde, "öğretim elemanı direnci" ile karşılaşılmaktadır.
 - Meslek bilgisi derslerinin öğretimi sürecinde, "öğrenci direnci" ile karşılaşılmaktadır.

NOT (NOTICE)

Bu makale yazarın "Eğitsel Eleştiri Modeli İle Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Öğretim Programının Değerlendirilmesi" isimli doktora tezinden oluşturulmuştur

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Akpınar, B. ve Özer, B., (2004). Teknik Eğitim Fakültesi Öğretmenlik Meslek Bilgisi Derslerinin Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: Cilt: 14, Sayı: 2, ss. 147-166
2. Arda, D., (2009). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin 2005 Öğretim Programı Ekseninde Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Yeterlilik ve Görüşlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
3. Azar, A., (2003). Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Derslerine İlişkin Görüşlerinin Yansımaları. Milli Eğitim Dergisi: Sayı: 159, <http://yayim.meb.gov.tr>
4. Bircan, İ., (2003). Eğitimde Yeni Yönelimler. Çağdaş Eğitim Sistemlerinde Öğretmen Yetiştirme Ulusal Sempozyumu. Ankara, Bildiriler Kitabı, ss: 44-47.
5. Bogdan, R. ve Biklen, S., (1998). Qualitative Research for Education. London: Allyn and Bacon.
6. Brophy, E.J. and Good, T.L., (1986). Teacher Behavior and Student Achievement. Handbook of Research on Teaching, (Ed: M.C. Wittrock), ss. 329- 345. New York: Macmillan Publishing.
7. Chana, K., Tanb, J., and Khoo, A., (2007). Pre-service Teachers' Conceptions About Teaching and Learning: A Closer Look at Singapore Cultural Context. Asia-Pacific Journal of Teacher Education: Cilt:35, Sayı: 2, ss. 181-195
8. Churukian, G.A., (1993). Development of a Teacher Education Program. The Policies and Models of Teacher Training in The Council of Europe Countries, (Ed: G.Karagözoğlu). İzmir: Bildiriler Kitabı, ss: 14-16
9. Doğan, C., (2005). Türkiye'de Sınıf Öğretmeni Yetiştirme Politikaları ve Sorunları. Bilig: Sayı: 35, ss. 133-149
10. Eisner, E.W., (1985). The Educational Imagination: On the Design and Evaluation of School Programs. New York: Macmillan Publishing.
11. Eisner, E.W., (1998). The Enlightened Eye: Qualitative Inquiry and the Enhancement of Educational Practice. Ohio: Prentice Hall.

12. Ekici, G., (2008). Sınıf Yönetimi Dersinin Öğretmen Adaylarının Sınıf Yönetimine Yönelik Tutum ve İnanç Kazanma Düzeyine Etkisi. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Cilt: 17, Sayı: 3, ss. 167-182
13. Erden, M., (2005). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul: Epsilon Yayınları.
14. Flick, U., (2009). An Introduction to Qualitative Research. London: Sage Publication.
15. Goodlad, J., (1990). Studying the Education of Educators: From Conception to Findings. Phi Delta Kapan: Cilt: 71, Sayı: 9, ss. 698-701.
16. Gökçe, E. ve Demirhan, C., (2005). Öğretmen Adaylarının ve İlköğretim Okullarında Görev Yapan Uygulama Öğretmenlerinin Öğretmenlik Uygulaması Etkinliklerine İlişkin Görüşleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi: Cilt: 38, Sayı: 1, ss. 43-71.
17. Gültekin M. ve Kaya, M.Ö., (2008). Okul Deneyimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
18. Hammerness, K., Darling-Hammond, L. and Bransford, J., (2005). How Teachers Learn and Develop. Preparing Teachers for a Changing World, (Ed: L.Hammond ve J. Bransford), ss. 358-389. San Francisco: Jossey-Bass.
19. Karadüz, A., Eser, Y., Şahin, C. ve İlbay, A.B., (2009). Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Etkililik Düzeyi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Cilt: 6, Sayı: 11, ss. 442-455
20. Kiraz, E., (2001). Aday Öğretmen-Rehber Öğretmen Etkileşimi: Mesleki Gelişimde Diğer Boyut. Eğitim Araştırmaları Dergisi: Sayı: 5, ss. 85-92
21. Kuran, K., (2002). Öğretmenlik Mesleği (Nitelikleri ve Özellikleri). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, (Ed: A.Türkoğlu), ss: 253-278. Ankara: Mikro Yayıncılık.
22. Lunenberg, M., (2002). Designing a Curriculum for Teacher Educators. European Journal of Teacher Education: Cilt: 25, Sayı: 2-3, ss. 263-277.
23. Maxwell, J. A., (1996). Qualitative Research Design. London: Sage Publication.
24. Merriam, S.B., (1998). Qualitative Research and Case Study Applications in Education. San Francisco: Jossey-Bass.
25. OECD., (2005). Teacher Matter. Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers. Paris: OECD Publishing.
26. Özkılıç, R., Bilgin, A. ve Kartal, H., (2008). Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Öğretmen Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. İlköğretim Online: Cilt: 7, Sayı: 3, ss. 726-737
27. Patton, M.Q., (1990). Qualitative Evaluation and Research Methods. Newbury Park: Sage Publications.
28. Reed, A.J. ve Bergeman, V.E., (1992). In the Classroom: An Introduction to Education. Guilford: Dushkin Publication.
29. Saracaloğlu, A.S. ve Kaşlı, A., (2001). Öğretmen Adaylarının Bilgisayara Yönelik Tutumları İle Başarıları Arasındaki İlişki. Ege Eğitim Dergisi: Cilt: 1, Sayı: 1, ss. 112-127.
30. Saracaloğlu, A.S. ve Kumral, O., (2007). Sınıf Öğretmenliği Son Sınıf Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Yeterlik Algıları, Kaygıları ve Akademik Güdülenme Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. VI. Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Eskişehir, Bildiriler Kitabı, ss. 354-359.
31. Sözer, E., (1991). Türk Üniversitelerinde Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Öğretmenlik Davranışlarını Kazandırma Yönünden Etkililiği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

32. Şahin, Ç., (2004). Okul Deneyimi-II İşbirliğinde Tarafların Karşılıklı Beklentileri. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi: Sayı: 1, ss. 13-27.
33. Şahin-Taşkın, Ç. ve Hacıömeroğlu, G., (2010). İlköğretim Bölümü Öğretmen Adaylarının Mesleğe Yönelik Tutumları: Nicel ve Nitel Verilere Dayalı Bir İnceleme. İlköğretim Online: Cilt: 9, Sayı: 2, ss. 922-933.
34. Türkoğlu, A., (2009). İlköğretime Öğretmen Yetiştirme Programlarının Değerlendirilmesi. Türkiye'nin Öğretmen Yetiştirme Çıkamazı Ulusal Sempozyumu. Ankara, Bildiriler Kitabı, ss. 37-55.
35. UNESCO., (1996). Strengthening The Role of Teachers in a Changing World, UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific: Bangkok.
36. Yanpar-Yelken, T., Çelikkaleli, Ö. ve Çapri, B., (2007). Eğitim Fakültesi Kalite Standartlarının Belirlenmesine Yönelik Öğretmen Adayı Görüşleri. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Cilt: 3, Sayı: 2, ss. 191-215.
37. Yavuzer, Y., Dikici, A., Çalışkan, M. ve Aytekin, H., (2006). Sınıf Öğretmenliği Mezunlarının Öğretmen Yetiştirme Programından Yararlanma Düzeylerine İlişkin Görüşleri (Niğde Üniversitesi Örneği). Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi: Cilt: 2, Sayı: 32, ss. 35-41.
38. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2008). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
39. Yin, R.K., (2003). Case Study Research. London: Sage Publication.